

Péli Gábor

Romániai magyar magánegyetem

Hozzászólás Tonk Sándor professzor úr vitaindítójához

Hosszabb ideje külföldön dolgozom, a magánegyetem (a továbbiakban: Egyetem) alapításához kapcsolódó politikai, tradícióbeli vonatkozásokat hiányosan ismerem. Ennek, a nyilvánvaló hátrányok mellett, előnye is van: a szervezeti vonatkozásokra és a nemzetközi egyetemi világhoz való lehetséges kapcsolódásokra figyelhetek. Remélem, hogy a vita résztvevői "helyi kontextusba" helyezik felvetéseimet. Először az Egyetemnek az erdélyi magyarsággal, Magyarországgal, az erdélyi románokkal és a nemzetközi egyetemi világgal való kapcsolatához szólnék hozzá. Másodszor, az erdélyi magyar felsőoktatás állami, illetve magán voltáról nyilatkozom. Harmadszor az Egyetem 2000/2001. évi tanévével kapcsolatban ismertetem véleményemet.

1. Az Egyetem kapcsolata környezetével

Az Egyetem kapcsolata az erdélyi magyarsággal

Az erdélyi magyar szellemi környezet kapcsán Tonk professzor úr hangsúlyosan ír Kolozsvár megőrzendő központi szerepéről, a *genius loci* fontosságáról. Kolozsvár szellemi súlya *abszolút értelemben* várhatóan nőni fog. De meglehet, hogy a *relatív súlya* az Egyetem többi székhelyének megerősödése által csökkenni fog a jövőben - amennyiben az egyetem sikeres lesz. Kolozsvár szellemi potenciáljából a nagyváradi és a marosvásárhelyi székhelyek alighanem jelentősebben részesülnek majd, mint a székelyföldi központ, az eltérő földrajzi távolság és a képzés jellege miatt. A Székelyföldre tervezett gazdasági-területfejlesztési jellegű oktatásban, a tervek szerint, erős lesz a helyi magyar önkormányzatok támogatói szerepe, ami igen nagy előnynek tűnik. Az önkormányzatok jelenlétének a székelyföldi tagozat Egyetemen belüli autonómiájában is célszerűen kell tükröződnie. Egyetértek Tonk professzor úrral, hogy az Egyetemnek rendszerbe, szimbiotikus viszonyban levő csomópontokból álló hálózatba kell foglalnia részeit. Az Egyetem szervezete egy hatékony, egységes elvek szerint működő esernyőként szolgálhat. A székelyföldi képzésnek a sajátosságokhoz igazodó önállósága ezzel jól megférhet.

Kolozsvár vonatkozásában alapvetőnek tűnik a Babes-Bolyai Egyetemen dolgozó szakembereknek a szoros bekapcsolása az Egyetem munkájába. Ennek jogi és technikai lehetőségeit nem ismerem. Ugyanakkor Tonk professzor úr utal rá, hogy az Egyetemnek "fiatalnak" is kell lennie, ami új szakemberek bekapcsolását jelenti. Szakmai lehetőségekhez jutó fiatalok rövid idő alatt lendületbe hozhatnak egy intézményt - ez döntő egy induló egyetem pályája szempontjából. Az "újak" és a (fiatal-idős) "régiek" hozzájárulásának szervezeti összehangolása nehéz, de feltétlenül megoldandó feladatnak látszik.

Az Egyetem kapcsolata Magyarországgal

A Magyarországhoz való viszony kapcsán *Nagyvárad* földrajzi helyzetéből adódó lehetőségekről írnék. Tonk professzor úr hosszabb távon teljes universitas kiépítéséről ír, melynek magja Kolozsvár lenne, és ez karokkal egészülne ki másik három székhelyen. Kézenfekvő, hogy Kolozsvár mellett Nagyvárad a közeli Debrecennel építsen ki stratégiai regionális kapcsolatot hosszabb távon. Ez kisebbségi egyetemeknél nem példa nélküli, például a svájci olasz egyetem a közeli észak-olaszországi egyetemekkel áll szoros kapcsolatban. A Debrecennel való kapcsolat megerősítené a nagyváradi központot, ami később további, akár közös működtetésű karok, és egy, az universitason belüli kisebb "universitas" kialakulásához vezethet. Ez nem szervezetelméleti abszurdum. A stratégiai kapcsolat a hallgatók és oktatók erős *kétirányú* mozgását hozná magával: például hosszabb távon a régióbeli magyarországi diákok számára is reális lehetőséggé válhat, hogy Nagyváradra jelentkezzenek tanulni. Az EU-hoz való magyar csatlakozás, valamint Romániának e téren való remélt előrehaladása hátszelet adhat e folyamatnak. Ismeretes az EU politikáján belül a határokon átnyúló regionális együttműködések erőteljesen növekvő pénzügyi és politikai támogatottsága, napjainkban Ausztria és Magyarország "nyugat-pannon régióbeli" együttműködéséről olvasni. Hasonló valósulhat meg egyetemi (és más) területeken a Debrecen-Nagyvárad régió kapcsán is, amennyiben mindkét fél szorgalmazza. *Egy ilyen együttműködés segítené az Egyetem európai legitimitációját, egyszerűen két fő EU-*

prioritáshoz kapcsolva azt: a regionális együttműködéshez, és egy tagjelölt (Románia) felzárkózásának elősegítéséhez. Ez egyben a mereven zárt magyar-román "schengeni" határokkal szemben is hatékony érv lehet.

Az erdélyi románokhoz való viszony

Az Egyetem alapvetően az erdélyi magyarság anyanyelvű és autonóm szervezetben történő oktatását szolgálja, ugyanakkor a románság felé sem lehet zárt. A román diplomácia kiaknázta az itt lappangó ellentmondást a "multikulturális" egyetem előtérbe helyezésével. Fontos lenne mind elvben, mind a gyakorlatban felmutatni, hogy a magyar (azaz magyar tannyelvű és szervezetű) magánegyetem is lehet multikulturális. Ez mást jelenthet rövid és hosszú távon. Rövid távon például a román társintézményekkel való közös programokon és az egyetemi polgárságon túlmutató közönségnek szóló, tanrenden kívüli "nyílt" előadásokon lehet a hangsúly.

Hosszú távon viszont egyre több román anyanyelvű diák számára válhat vonzóvá a magyar egyetemen való tanulás (akik vállalják azokat a nyelvi nehézségeket, amik ma a magyar diákokat sújtják román nyelvű intézményekben). Egy ilyen helyzet még azelőtt bekövetkezhet, hogy az erdélyi magyarság felhalmozódott felsőoktatásbeli hátránya "ledolgozódik". Különösen áll ez ott, ahol jelenleg hiányzik vagy nem erőteljes a román tannyelvű egyetemi jelenlét (Nagyvárad, Székelyföld). Egy ilyen lehetőség ma sok erdélyi magyar számára elfogadhatatlannak tűnhet. Ez a helyzet azonban éppen a kívánt cél, egy sikeres, rangos magyar egyetem létrejötte következményeként állhat elő. De ebben az esetben is egy hallgatóságában (részben) multikulturális, magyar tannyelvű és igazgatású egyetemről lenne szó.

Az Egyetem kapcsolata a nemzetközi egyetemi világgal

A nemzetközi egyetemi világhoz való kapcsolódásra ma jók a lehetőségek. A mára világszerte döntővé vált internethasználat sokat fog oldani az Egyetem Európához képest vett földrajzi peremhelyzetén, és erősíteni fogja az Erdélyen belüli egyetemi centrumok közti kohéziót is. Az internet szinte hónapok alatt megváltoztatja a kutatási és tanulási szokásokat, új lehetőségek tömegét nyitva meg. "Nézz utána a témának, a cégnek, az események előtörténetének stb. az interneten, a következő tanórára" - ez a hallgatóknak adott napi feladatok állandó része lett Hollandiában például. Az internet nemcsak a fiatal generáció eszköze. A karon, ahol dolgozom igencsak eltűnően van a fiatal és idősebb kollégák internethasználata közti különbség. Az internethasználat bonyolultsága egy szakkönyvtár kreatív használatához hasonlítható, és így a munka rendes menete mellett hónapok alatt rutinná válik. Metodikailag fontos, hogy a hallgatók és oktatók napi munkájába ágyazódjon az internet, lehetőség szerint az első tanítási héttől kezdve.

Az internethasználat előfeltétele az *angol nyelvtudás*. (Magyar nyelvtudással is lehet internetezni, akkor egy szűkebb, de még így is számottevő szegmensre korlátozódnak a lehetőségek.) A hallgatók és oktatók angol tudásának radikális és gyors megerősítése a magyar egyetem sikerének, nemzetközi beágyazódásának, és így legitimitációjának egyik kulcskérdése.

Az Egyetem nemzetközi kapcsolatainak kiépítésében kiaknázatlan erőforrásokat jelentenek a külföldön élő magyar szakemberek. Lehetségesnek gondolom az Egyetem munkájába való bekapcsolásukat. Nemcsak a már nevet szerzett senior szakemberekre lehetne számítani, hanem a nagyszámú fiatalra és Ph. D. diákra is. A vendégek akár teljes kurzusokat is leadhatnak egy-két hetes vagy néhány napba sűrített intenzív formában. Az angolszász egyetemeken *crash course*-nak, "áttörő kurzusnak" nevezik e népszerű formát. Bár a *crash course* sokszor az új, oktatásba még nem szervült témák megjelenítését szolgálja, szerepe az alakuló egyetem életében szélesebb is lehet: az indulásnál segíthet időlegesen áthidalni egyes alapkursusoknál az esetleges oktatói hiányt.

A nemzetközi oktató-kutató transzferre új módokat nyithat a láthatáron feltűnő EU-csatlakozás. Például a régiók közti időleges szakember-transzfert szolgáló *Marie Curie* EU-ösztöndíjak egy része már ma is igénybe vehető. Ez az ösztöndíj három szakmai korcsoportnak (doktorandus diákok, doktorok és senior szakemberek) kínál lehetőséget néhány hónaptól egy-két évig terjedő időtartamra. A magyar diplomácia némi erőfeszítéssel elérhetné, hogy ezen ösztöndíjak minden típusa elérhető legyen társult államok vonatkozásában is.¹

2. Állami versus magánegyetem

A nemzetközi példák jelzik, hogy az állami és magánegyetem közötti választóvonal nem mindig olyan éles, mint azt a mai vitákban a felek feltételezik. Alkalmos körülmények között a hallgatók, oktatók számára alig érezhető a különbség. Az állam a hallgatók "fejpénze" formájában részt vállalhat egy magánintézmény finanszírozásában,

amennyiben az "állami" oktatási feladatokat lát el (ilyenre Hollandiában is van példa). A távlati célként szereplő erdélyi magyar állami egyetem kapcsán érdemes lenne megvitatni, hogy az "állami" jelző melyik jelentése fontos az erdélyi magyarság céljai szempontjából. Állami *alapítású/kezelésű* (de más romániai egyetemekhez hasonló autonómiájú), vagy állami *finanszírozású* egyetem-e a cél? Nyilván e két vonatkozás kombinálódhat is. A sajtót olvasva úgy tűnik, hogy az erdélyi magyar egyetem "állami" mivolta a lehangsúlyosabban talán az állami finanszírozás igénye kapcsán merül fel. Felvethető, hogy egy államilag (pl. hallgatói fejkvóta szerint) finanszírozott magánegyetem kielégítheti-e az erdélyi magyarság állami egyetemre vonatkozó igényeit, megfelelő törvényi garanciák esetében.

Az alakuló magánegyetem szerkezete alighanem még sokáig képlékeny marad. Lehet, hogy a magánegyetem egy később megalakuló erdélyi magyar állami egyetemmel párhuzamosan működik majd. Lehet, hogy e két vonal idővel egyetlen állami finanszírozású magyar egyetemben egyesül, ami működhet mind magán-, mind állami kézben, vagy működhet valamilyen később kialakuló vegyes formában. A tapasztalat szerint a lehetséges köztes szervezeti megoldások száma rendre nagyobbak bizonyul, mint azt kezdetben gondoljuk. Az erősödő európai tendenciák, a talán változó magyar-román együttélés előre nem látott, működőképes szervezeti formákat hívhatnak életre idővel. Ma a munka középpontjában az önálló magánegyetem létrehozatala, működésének, autonómiájának biztosítása áll. Az egyetemek viszont hosszú távra alapíthatnak. A távlati, ma nem időszerű változások lehetőségével is érdemes számolni a szervezőmunka során.

3. Beindulás 2000/2001

A vitaanyag kiemeli, hogy a soron következő 2000/2001-es tanév tartalmi vonatkozásairól a pályázatok kiértékelése után született döntés. Az idő igen-igen rövid. Mégis teljes mértékben osztom a szervezők nézetét, hogy néhány alkalmas területen az Egyetem már ősztől érdemben működjék. Az egyetemalapítás folyamata lendületbe jött. Szervezetkutatóként összehasonlíthatatlanul nagyobb veszélynek tartom e lendület késlekedés okozta elvesztését, mint a "menet közbeni" beindulással járó *ad hoc* működés miatti hátrányokat. Szakmai tény, hogy gyorsan változó környezetben létrejövő szervezeteknél a gyors színre lépés túlélőképesebb alternatíva lehet, mint a tervező kivárás.

Az Egyetem részben meglévő oktatási egységek halmazából alakul. Ez alapokat is teremt, azonban itt - talán csak információhiányból - egy csapdahelyzetet is érzek. *Igen erősen fékező hatású lehet, ha a 2000/2001. évi tanév szinte kizárólag a már eddig is meglévő, azaz az Egyetem nélkül is létező szakokkal, formákkal zajlana.* Döntő, hogy világosan látható legyen a külvilág számára, hogy az új Egyetem már most több, mint a meglévő, diffúz felsőoktatási formák közös neve, mind szervezetében, mind az oktatás tartalmában. Mind a külső megítélés, mind a belső folyamatok lendülete szempontjából alapvetőnek látom, hogy az Egyetem létrejöttét új szakok beindítása, vagy a már meglévők új formájú oktatása tegye *ténnyé* már 2000/2001-ben. Erre elegendő lehet egy-két alkalmasan megválasztott új program, melyek jótékony kumulatív folyamatokat indítanának el.

A tervezett szakok, karok - Tonk professzor úr által heterogénnek leírt - készségi fokát nem ismerem. Így javaslatom a szakterületembe eső közgazdasági és szervezési képzés kapcsán van. Talán nyitott kapukat döngöttek, de a közgazdászképzés már ősztől beindulhat. Ha mégsem, megfontolásra javaslom egy *nulladik évfolyamos* képzés beindítását a következő tanévtől a következő formában:²

A nulladik évfolyam lenne a későbbi oktatás magja. A közgazdász évfolyamok hallgatósága népesebb létszámú lehetne, s közben az "első évfolyamon" is bekapcsolódhatnának hallgatók. E forma egyik előnye, hogy a nulladik évfolyam akár kis létszámmal is elindulhat. A nulladik évfolyam alapozó jellegű tudást adna, ami elősegíthetné a későbbi tanulmányok hatékonyabb, sokoldalúbb folytatását. A hallgatói létszám e fokozatos felépülése miatt a bevezető nulladik éves képzés nem klasszikus közgazdasági alapozó tárgyakat (pl. mikro- és makroökonomia) oktatna, ezek a későbbi években kerülnének sorra.

A közgazdaság nemzetközi jellegére való tekintettel a bevezető év három területre koncentrálna: (1) angol nyelvtanulás; (2) az internet szakmai használata; (3) közgazdasági ismeretek. E három témakör szorosan kapcsolódva, egymás hatását erősítve oktatható.

(1) *Angol nyelv.* Az évfolyam az angolt alapszinten beszélő hallgatókkal indulna. Ezt a tudást kellene felhozni olyan szintre, hogy a hallgatók képesek legyenek az év végére angolul előadásokat követni, szakirodalmat tanulmányozni, jól olvasható dolgozatokat készíteni.³ A tanulás döntően az internet használatával és a jól megválasztott közgazdasági témák angol nyelvű feldolgozásával folya.

(2) *Szakmai internethasználat.* A hallgatók számára rutinná válna a szakmai anyagok keresése, értékelése, közzététele az internet segítségével.

(3) *Közgazdasági ismeretek.* A hallgatók szemléletformáló hatású angol nyelvű közgazdasági írásokat dolgoznak fel az oktatók segítségével. Ez szakmai alapok hiányában is (részben) tárgyalható új kutatási eredmények, gondolatok megismerésével egészülne ki. A megbeszélés nyelve vegyesen magyar és angol, később csak angol lehet.

A javasolt bevezető képzésnek keretet adhat a közgazdász-képzési tervekben szereplő szakkollégiumi forma, mely korábban Magyarországon oly hasznosnak bizonyult.

A bevezető év akár féléves formában is elképzelhető. Esetleg 2001 januárjától is indulhat, időt hagyva az előkészítésre.

1 Jelenleg csak bizonyos típusoknál van explicit leírva ez a lehetőség a kiírásokban: www.cordis.lu/improving.

2 Ha a "nulladik évfolyam" elnevezés zavaró, úgy e forma nevezhető első évfolyamnak is, miként a világ számos helyén így hívják a propedeutikai évet. Megemlítem, hogy amikor "kényes politikai viszonyok közepette" 1978-ban újra beindulhatott a nappali szakos szociológia-képzés az ELTE-n, akkor a részleges óraszámú tanító (és még stabil hallgatóság nélküli!) bevezető évet első évfolyamnak nevezték - s a taktika bejött.

3 Hollandiában köztudottan igen elterjedt az angol nyelvtudás. Az elérendő angol nyelvi szint kb. az lenne, amivel egy ügyesebb holland diák elkezd az egyetemet. Kiemelem, hogy ez jóval magasabb szint, mint amivel más nyugati országok hallgatói rendelkeznek, pl. Franciaországban, Németországban.

- [Berényi Dénes: Az erdélyi magánegyetem kérdéséhez](#)
- [Biró A. Zoltán: Romániai magyar magánegyetem, székelyföldi szemszögből](#)
- [Hollanda Dénes: Hozzászólás Tonk Sándor Romániai magyar magánegyetem című vitaindító írásához](#)
- [Horváth Sándor: Hozzászólás Tonk Sándor, a Sapientia Kuratóriuma elnökének tanulmányához](#)
- [Kerekes Jenő: Hozzászólás a romániai magyar egyetemi hálózat kiépítésének kérdéséhez](#)
- [Mester Béla: Mi\(ke\)t értünk ma az "egyetem" szón?](#)
- [Péli Gábor: Romániai magyar magánegyetem](#)
- [Péntek János: Elvek, tervek és realitások](#)
- [Pusztai Kálmán: Vélemény Tonk Sándor írásával kapcsolatban](#)
- [Somai József: Válaszúton a függőség vagy függetlenség felé](#)
- [Szabó Bálint György: Az erdélyi magyarok 21. századi felsőfokú oktatásának alapelveiről a Transylvania Trust Alapítvány értelmezésében](#)
- [Veress Károly: Egy egyetemkonceptió az illúzió és a valóság között](#)
- [Vofkori László: Hozzászólás az Erdélyi Magyar Magánegyetem ügyéhez](#)
- [Wanek Ferenc: Gondolatok a Romániai magyar magánegyetemről, Tonk Sándor vitaindító írása kapcsán](#)
- [Kurdi Krisztina - Ring Éva: Kisebbségi felsőoktatási modellek az Európai Unióban és az Erdélyi Magyar Magánegyetem](#)
- [Székely István: Értelmezési keret az erdélyi magyar egyetem kérdéséhez, különös tekintettel annak demográfiai összetevőire](#)
- [György Lajos: A magyar tudományosság és a magyar tanárképzés 1927. évi helyzete és jövő feladatai Erdélyben](#)
- [Tanulmányi bizottság Kolozsvárott](#)
- [A Sapientia Alapítvány Kuratóriumának Nyilatkozata az Erdélyi Magyar Magánegyetem létrehozásáról](#)
- [A Sapientia Alapítvány pályázati felhívása](#)
- [A kolozsvári székhelyű Sapientia Alapítvány Kuratóriumának közleménye](#)
- [Vetési László: Szórványstratégia - nemzetstratégia](#)
- [Dan Oprescu: A nemzeti kisebbségek 1999-ben](#)
- [Győri Szabó Róbert: A nemzeti kisebbségek oktatási rendszerei Lengyelországban](#)
- [Baranyi László: Magyar rádiós közszolgálat Romániában](#)
- [Kósa András László: Új biztonságpolitika az Európai Unióban. Meghatározó lesz-e a Nyugat-európai Unió?](#)
- [Mester Béla: Kisebbségi identitás a hálózottság korában](#)
- [Zakota Zoltán: Centralizáció és provizorátus](#)

- [Gerencsér Balázs - Juhász Albin: A kárpát-medencei magyar autonómiák lehetősége az ezredfordulón](#)
- [Hunyadi Attila: Romániai magyar gazdaságpolitika 1918-1940](#)
- [Zsigmond Csilla Dalma: Ökológiai katasztrófa vagy véletlen baleset? A ciánszennyeződés romániai sajtóvisszhangja](#)
- [A nemzetiségi irodalom válogatott bibliográfiája 1988 \(folytatás\)](#)
- [A magyar politikatudomány válogatott bibliográfiája 1999. harmadik negyedév](#)

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék